

URBANI FENOMENI CELJA V PERSPEKTIVAH MUZEJA NOVEJŠE ZGODOVINE CELJE

V zadnjem stoletju je mestna populacija v skokovitem porastu in mesta kot prostori bivanja večine človeštva so v nenehnem gibanju in razvoju. Različni urbani transformacijski procesi sprožajo kompleksne spremembe, ki odsevajo v globalnih aktualnih problemih, sodobna urbana krajina pa vedno znova dobiva nove podobe in forme. V svetovne megapolise in metropole se priseljujejo vedno novi priseljenci. Danes živi na svetu 6,7 milijarde ljudi, od tega večina v mestih. Tako je tudi v Sloveniji. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije živi v Sloveniji 2 mio prebivalcev, od tega polovica v urbanih naseljih, v Ljubljani, glavnem mestu Slovenije, pa prebiva 13 odstotkov slovenskega prebivalstva.

Zaradi same narave pojava in vsestranskih funkcij mesta je mesto temelj raziskovanja glavnih družbenih znanstvenih disciplin – sociologije, ekonomije, geografije, urbane antropologije, etnologije in zgodovine. Vsaka disciplina je razvila svojo metodologijo, s katero skuša razumeti in razložiti mesto, posledice strukture, procesa in sprememb. Zato so možnosti obravnav urbane krajine, mest in fenomenov različne in skoraj neskončne, aktualnost stanja pa dokazujejo raznovrstne institucije in projekti, ki z različnih vidikov obravnavajo mesta kot ključno socialno enoto. Tematika sodobnih urbanih fenomenov je pomembna raziskovalna in komunikacijska kategorija tudi v muzejskem procesu, muzeji pa so enakovredne institucije ter pomembni partnerji pri raziskovanju, izvajanju, dokumentiranju ter komuniciranju projektov tovrstnih vsebin. Usmeritev izhaja iz nove družbene vloge modernega muzeja. Sodobni muzeji so del družbenih procesov, njihov obstoj v družbi ni statičen, saj se aktivno, sprotno in aktualno odzivajo na dogajanja v družbi in jo hkrati povratno aktivirajo. Prav 'socialno vključevanje' (*social inclusion*) muzejev je eden ključnih in prepoznavnih novih trendov na področju muzeologije in čedalje pomembnejšem kontekstualiziranju dediščine. Ne le da muzej vzpodbuja zavest o mestu in radovednost o njem, krepi občutek prispevanja h kulturi in k življenju mesta, temveč je tudi del socialnih procesov in enakovreden instrument komuniciranja v urbani krajini.

Aktualnim muzeološkim usmeritvam sledimo tudi na Oddelku za urbano etnologijo Muzeja novejšje zgodovine Celje. V letu 2007 smo zastavili večletni projekt z naslovom Urbani fenomeni / muzejske perspektive CE, v okviru katerega poteka raziskava različnih vsebin, ki zapolnjujejo podobo mesta Celja. Delo na projektu je metodološko in organizacijsko raznoliko, v njem pa je poseben segment namenjen študentskemu raziskovalnemu delu in dodatnemu usposabljanju in izobraževanju študentov etnologije in kulturne antropologije. V sklopu vsakoletne raziskave organiziramo etnološko muzejsko delavnico za študente, ki sledi vsebini posamezne raziskave.

Prva v nizu raziskav je bila leta 2007 izvedena raziskava o celjski mestni tržnici, ki je potrdila hipotezo, da je mestna tržnica prepoznavna urbana identiteta mesta in mestno sociovozlišče

posebnega pomena z nakupovalno in družbeno funkcijo in da je na nek način »srce mesta«. Tudi rezultati ankete so dokazali, da ima tržnica posebno mesto v življenju meščanov. Raziskava, ki je bila izvedena v letu 2008, je obravnavala celjska dvorišča kot specifične urbane prostore bivanja in prostore javno-zasebnega značaja. Ugotovili smo, da se središče mesta transformira v njegovo margino, nekdanja mestna dogajanja pa se v novih, globalnih in univerzalnih oblikah odvijajo na nekdanji mestni margini!

V letošnjem letu (2009) pa je potekala raziskava o celjskih taksistih. Raziskavo smo torej preusmerili od izbranih urbanih prostorov (celjska mestna tržnica, celjska dvorišča) k specifični profesionalni skupini, ki na poseben način prispeva k identiteti vsakega mesta. Zgodbe bi lahko strnili v dve skupini – življenjske zgodbe posameznih taksistov, ki razkrivajo tudi njihov status in vlogo v družbi, ter zgodbe, ki jih sproža medsebojni odnos z uporabniki njihovih storitev. Taksisti so se izkazali kot odlični pričevalci s številnimi izkušnjami, vajeni komunikacije z ljudmi, ki jo razumejo kot bistveni segment svojega dela. Med osebno-stnimi karakteristikami poudarjajo še prijaznost, nevsiljivost, urejenost in dovezetnost za stranko.

Odras aktualne družbenopolitične situacije je podatek, da je za večino sogovornikov ta poklic le izhod v sili predvsem zaradi izgube redne zaposlitve ali pa le honorarni dodatek k redni službi. Posledično se je sam status omenjenega dela izredno spremenil. V preteklosti je poklic taksista spadal med elitne poklice s strogo določenimi pravili (Pravilnik o izvoščkih iz leta 1895), z oblačilnim kodeksom in kodeksom obnašanja, danes pa je taksist lahko vsak, ki nima drugega dela. Prav tako je razlika pri njihovih odjemalcih – usluge taksistov so bile v preteklosti povezane s statusnim simbolom in prestižem, medtem ko so danes dostopne vsakomur. Aktualno stanje zaznamujejo še splošna neurejenost, včasih celo anarhično stanje, in formalne nedoslednosti pri izvajanju poklica. Posledično sklepamo, da taksisti v Celju ne pripadajo k njegovi identiteti, so neprepoznava in nehomogena poklicna skupina.

Raziskavo bomo nadaljevali tudi v prihodnjih letih in tako še naprej proučevali različne fenomene mesta. Želimo si, da bi ob koncu triletnega obdobja svoja dognanja in opažanja ter dokumentacijo objavili v posebnem zborniku, ki bo zajel do sedaj obravnavane vsebine. Točen datum izida težko napovem, vsekakor pa bo zbornik »zunaj« v kratkem!

Zahvaljujem se vsem, ki so sodelovali v dosedanjih raziskavah in čestitam vedoželjni študentski vnemi; ta vedno znova ustvarja pozitivno vzdušje, ki preveva naše raziskovalno delo na poletnih etnoloških delavnicah.

* Mag. Tanja Roženberger Šega, univ. dipl. etnol. in prof. sociol., muzejska svetovalka, direktorica, Muzej novejšje zgodovine Celje. 3000 Celje, Prešernova 17, E-naslov: tanja.rozenberger@guest.arnes.si